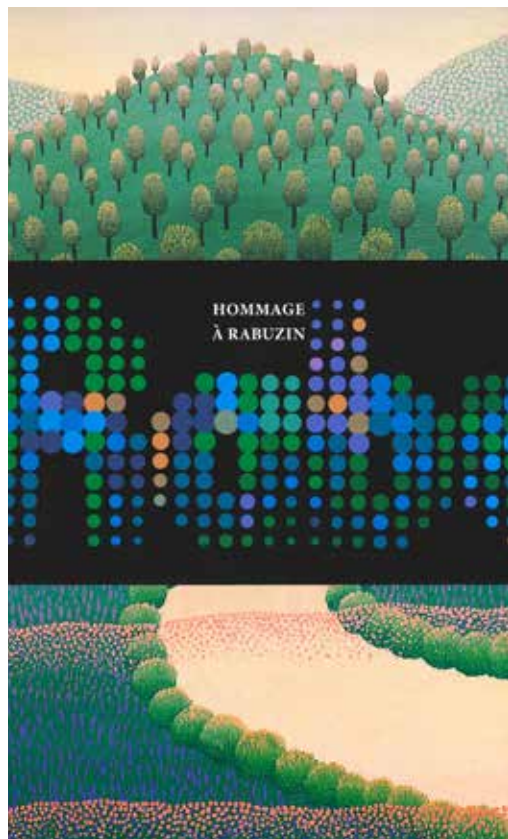

Ivana Mance Cipek

Rekapitulacija u osobnom tonu

VLADIMIR CRNKOVIĆ, *Hommage à Rabuzin. U čast stote obljetnice umjetnikova rođenja* (literarni prilozi: Ernest Fišer, Božica Jelušić, Emilija Kovač, Zdenka Maltar, Luko Paljetak, Božica Pažur, Valentina Šinjori), Zagreb: Kajkavsko spravišće, 2021., 112 str.

ISBN 978-953-6056-43-9

Knjigu koju je Vladimir Crnković objavio u izdanju Kajkavskog spravišća povodom 100. obljetnice rođenja Ivana Rabuzina žanrovski nije moguće jednoznačno definirati. Naslov *Hommage à Rabuzin* uobičajen je za izdanja i manifestacije kojima se obilježavaju razni jubileji pa isto ime već nosi jedna od ranijih publikacija priređenih u čast slikareva rođendana. Za ovu bi se pak knjigu moglo reći da je ponajprije memoarsko štivo njezina priređivača i autora: kao dugogodišnji suradnik i svesrdni promotor Rabuzinove umjetnosti, Crnković je prilikom okrugle obljetnice imao volju i potrebu rezimirati sve do sada učinjeno za afirmaciju njegova stvaralaštva, pogotovo stoga što se planirana izložba i prateća publikacija uslijed spleta okolnosti u minuloj obljetničkoj 2021. nisu uspjele realizirati.

Jer, nakon inicijalne podrške što su je slikaru pružili Dimitrije Bašičević i Radoslav Putar, Vladimir Crnković bez ikakve je sumnje najviše učinio da se Rabuzinova umjetnost u domaćem i inozemnom okruženju prepozna i primjereno vrednuje. Uz doprinos onih koji su Rabuzinovo djelo interpretirali – u nas su to ponajprije, uz već spomenutog Putara, Josip Depolo, Vladimir Maleković i Tonko Maroević – Crnković je u sada već više od pola stoljeća pokrenuo, osmislio i sproveo većinu izložbenih, izdavačkih i drugih projekata posvećenih umjetnosti Ivana Rabuzina. Stoga je više no opravdano, ljudski razumljivo i profesionalno odgovorno, da je na jednom mjestu pokušao sažeti eru koordiniranog nastojanja, koju čini desetak samostalnih izložbi i jednako toliko

umjetnikovih predstavljanja na važnim internacionalnim smotrama, više monografskih obrada, priređenih zborničkih publikacija, grafičkih mapa i bibliofilskih izdanja, Rabuzinovih djela nabavljenih za Hrvatski muzej naivne umjetnosti (dalje: HMNU) i mnogošto drugo.

U središnjoj studiji podnaslovljenoj kao *Kolaž memoarskih zapisa* kroz šest cjelina autor prolazi kroz sve segmente svojeg bavljenja Rabuzinom, nadopunjujući pripovijedanje ulomcima iz vlastitih tekstova o njegovu radu. Prisjeća se prvih godina suradnje kada je slikarevo djelo predstavio na kapitalnim izložbama jugoslavenske naivne umjetnosti u inozemstvu – ponajprije na velikoj izložbi *Naive Kunst aus Jugoslawien*, koja je tijekom 1968. proputovala Zapadnom Njemačkom (Wuppertal, Bremen, Kaiserslautern), da bi sljedeće godine u nešto izmijenjenom obliku bila postavljena i u Švicarskoj (Basel, Montreux) te na Sardiniji (Cagliari), ali i na drugim izložbama održanima početkom 1970-ih u Italiji, Njemačkoj te zemljama Južne Amerike (Meksiko, Puerto Rico). Rigoroznost Crnkovićeve izbora i sustavna briga o izgradnji mreže uglednih muzejskih i galerijskih ustanova bili su odlučujući čimbenik da tzv. naivna umjetnost koja je nastajala na području jugoslavenskih zemalja zadrži i nadalje potvrđuje status umjetničkog fenomena.

Monografijama i drugim vrstama publikacija „o Rabuzinu i za njega” posvećeno je iduće poglavlje. Premda Vladimir Crnković kao tip opsežnijega monografskog teksta izdvaja tek svoje tri studije – tekst u trostrukoj monografiji

Gaži/Kovačić/Rabuzin (1977.), potom monografiju posvećenu crtačkom dijelu Rabuzinova opusa (*Ivan Rabuzin. Crteži*, 1988.) i tzv. „malu” monografiju (*Rabuzin*, 2005.) izašlu u seriji džepnih izdanja HMNU-a – interpretativno će se Crnković Rabuzinovim djelom baviti u daleko većem broju prilika, uključujući i one koje nisu posvećene Rabuzinu pojedinačno, već problemima i aspektima naivne umjetnosti općenito. Svoja tumačenja Rabuzinova slikarstva Crnković je zasnivao na općem stanovištu o pripadnosti fenomena naive umjetničkog horizontu modernizma, pa je i specifičnosti Rabuzinove poetike nastojao objasniti na temelju vrijednosti koje se smatraju svojstvenima modernoj umjetnosti. To se ponajprije odnosi na morfologiju i sintaksu likovnih oblika kod kojih Crnković visoko vrednuje umjetnikovo iznašanje modularnog sustava, odnosno uspostavu apstraktne strukture kojoj biva podvrgnut pejzažni siže slike. Kako bi podupro ovu važnu inovaciju u Rabuzinovu načinu slikanja, Crnković u monografskom tekstu iz 1986. čak smjelo povlači paralelu s Cézanneovim načinom – premda umjetnici dolaze do sasvim različitih rezultata, riječ je o srodnom nastojanju da se otkrije „unutrašnja struktura prikazanog” te vidljivi svijet s pomoću jediničnih „sigli” prevede u ritmički ustrojenu, kompaktnu kompoziciju. U svojim interpretacijama i vrednovanjima Rabuzinove umjetnosti Crnković će se, dakako, baviti i simboličkim, alegorijskim aspektom Rabuzinovih oblika; isticat će jedinstvenost Rabuzinova pejzažnog idealizma, posebni dar da s pomoću figurativno čitkih oblika utjelovi

suprematistički poredak svijeta. Valja naglasiti da Crnković vlastitu misao o Rabuzinovoj umjetnosti uvijek razvija u dijalogu s ostalim tumačima, kontrolirajući baš sve što je o umjetniku ikada napisano i izgovoreno. Da je tome tako potvrđuje i središnji izdavački projekt poduzet u cilju sabiranja znanja o Rabuzinu – *Zbornik studija, eseja, kritika, prikaza i intervjua* u izdanju Matice hrvatske (1992.), izdašno ilustrirano divot-izdanje, svojevrsna „megačitanka” koja doista sabire manje-više sve napisano o umjetniku u razdoblju od 1960. do 1988., ukupno 635 zapisa 200 autora, poredanih po godinama, s izabranim dijelovima prevedenima na četiri strana jezika, kronologijom djela i ostalim bibliografskim dodacima; ukratko, knjiga enciklopedijskog obuhvata koja svakom istraživaču Rabuzinova djela iznimno olakšava posao, ali i zorno svjedoči o povijesnoj važnosti i kvalitativnoj znatnosti umjetnikova opusa.

U zasebnim poglavljima Crnković će se nadalje prisjetiti svih samostalnih izložbi koje je umjetniku priredio kao autor i kustos – od izložbe u zagrebačkoj galeriji Mirko Virius (1979.), potom u zagrebačkoj galeriji Josip Račić (1982.), za koju je Putar ustvrdio da je zbog sustavnosti izbora bila jedna od ponajboljih, preko izložbi koje su uslijedile 1990-ih, do izložbi koje je umjetniku priredio u okviru HMNU-a – izložbu povodom 80. rođendana 2001., retrospektivu bakropisa 2006. (autorica Svjetlana Sumpor), samostalno predstavljanje Rabuzina na smotri *Insita* u Bratislavi 2010. itd. Izdvojit će još nekoliko velikih skupnih izložbi u inozemstvu na kojima

je Rabuzin dobio posebno mjesto, a također ih je organizirao u okviru HMNU-a – primjerice, na Floridi 2001. i u Japanu 2005., što pak ističe činjenicu da je Rabuzin jedan od rijetkih hrvatskih modernih umjetnika koji ima recepciju i izvan europskoga kulturnog prostora.

U svojoj memoarskoj studiji Crnković će se naposljetku obazreti na ediciju *Hrvatska likovna kritika* u kojoj je priredio i uredio zbirke likovno-kritičkih tekstova hrvatskih povjesničara umjetnosti, uključujući i dvije vlastite, a koji su pisali i o naivnoj umjetnosti te Ivanu Rabuzinu; tom uredničkom radu treba još pribrojiti i Gamulinovu zbirku tekstova o naivnoj umjetnosti, koju je Crnković također priredio kao izdanje DPUH-a. Napokon, memoarskoj studiji pridruženi su i izbor iz popisa izložbi i bibliografije – izbor, zato što popis uključuje samo one stavke o kojima se piše na ovom mjestu. Osim Crnkovićeve teksta, publikacija *Hommage à Rabuzin* sadrži i nekoliko pjesama i pjesničkih crtica različitih autora pozvanih da se ovom prilikom prisjete umjetnika, s pogovorom Božice Pažur; a tu su i recenzije kolega koje je Crnković zamolio da pročitaju i komentiraju rukopis, Zrinke Pillauer Marić i Marijana Špoljara.

Dakle, riječ je o svojevrsnoj rekapitulaciji napravljenoga, pisanoj u evidentno osobnom tonu. Taj osobni ton pratio je i knjigu *Moji ljudi* (2018.), u kojoj je Crnković sabrao studije o odabranim djelima koje je nabavio za HMNU, pojedinim kritičarima, kolegama i prevoditeljima – ukratko, skupini živih i neživih bića koja je emocijom, marom i zalaganjem okupio u

orbitu koju opravdano naziva svojom. Premda će i ova knjiga biti od velike pomoći svima koji će se htjeti baviti Ivanom Rabuzinom i njegovim djelom, diskretan osobni ton ponovno zaslužuje posebnu pažnju. Ukazuje, naime, na sve ono što u knjizi nije izrečeno, a čini kontekst njezina objavljivanja. Ponajprije, na saveznički odnos između umjetnika i kritičara, odnosno sustavnu brigu o diskursu; intelektualni napor da se Rabuzinovo djelo ugradi u tekovine modernizma, da mu se osigura objasnidbena podloga koja će jasno isticati njegovu umjetničku bit i čuvati ga od uvijek prisutnih tendencija pojednostavljenja odvijao se kroz nekoliko generacija, na koje se nadovezao i Crnković. Misionarski se prihvativši zadace sabiratelja i tumača, pobrinuo se da se svaka daljnja rasprava o Rabuzinu, ali i o naivnoj umjetnosti u cjelini, odvija isključivo na znanstvenim temeljima i kritičkom uvidu u fenomen. I nadalje, Crnkovićev memoarski tekst upućuje na ulogu institucija. Isprva djelujući u profesiji kritičara i kustosa kao „slobodnjak”, Crnković je surađivao s respektabilnim muzejima i galerijama, izgradivši internacionalnu mrežu partnerskih ustanova, koju je kasnije ugradio u HMNU, postavši njegovim kustosom i ravnateljem. Ovaj muzej, pravni sljednik negdašnje Galerije primitivne umjetnosti, kroz ravno sedamdeset godina [sic!] izgrađuje se kao središnja nacionalna, ali i jedna od najvažnijih internacionalnih ustanova za sabiranje, proučavanje i promoviranje naivne i druge autsajderske umjetnosti. Za vrijeme Crnkovićeva ravnateljstva muzej je tu svoju poziciju dodatno učvrstio, povećavši

zbirku vrijednim djelima ne samo hrvatskih nego i inozemnih umjetnika, pojačavši izdavačku djelatnost i potvrdivši se kao partner u međunarodnim suradnjama. Imajući na umu što se s ovom ustanovom zbivalo unatrag posljednjih nekoliko godina, teško je vjerovati da postoji stabilna i neupitna razina uvida u njezino značenje od strane politike, kao i da prevladava javna svijest o vrijednosti ove antiakademske i rubne, ali inherentne sastavnice modernizma. Srh razočaranja koje prolazi ispod površine memoarskog teksta stoga je razumljiv; tã Vladimir Crnković čitav je svoj radni vijek posvetio ukazivanju na vrijednost pojedinačnih opusa, odlučno osporavajući generalizaciju čitave produkcije na osnovi izvanumjetničkih, identitetskih kodova, egzegetski analizirajući djelo po djelo, ispisujući tekst po tekst. Ova knjiga stoga je i znatnu zeru više od memoarske proze: ona je opomena da čak i iza tako velikih imena kakvo je ime Ivana Rabuzina stoji minuli rad pojedinaca i kontinuirano djelovanje institucija. ✕